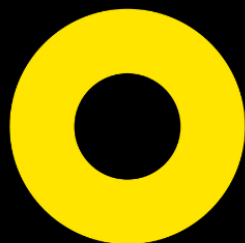

POLITISK GRUNNPOSISJON

Forum for
utvikling
og miljø

Dette mener ForUM om:

BÆREKRAFTIGE MATSYSTEMER

ForUMs grunnposisjoner er organisasjonens grunnleggende politiske posisjon på våre strategiske satsningsområder i ForUMs gjeldende strategi. Politiske innspill og utspill skal være i tråd med gjeldende grunnposisjoner på våre tema. Grunnposisjonene utarbeides i samarbeid med ForUMs medlemmer i arbeidsgruppene, og behandles av ForUMs styre.

Behandlet av ForUMs styre, 05.06.2025

GRUNNPOSISJON: BÆREKRAFTIGE MATSYSTEMER

Strategisk mål fra ForUMs strategi 2021-2025: *Norske myndigheter har god kunnskap og tydelige strategier for bærekraftige matsystemer og arealbruk, både nasjonalt og globalt, som styrker arbeidsvilkårene og produksjonsevnen til bønder og fiskere, og fremmer verdiskaping og tilgang til sunn, klimavennlig og bærekraftig mat.*

Den stadig mer komplekse og gjensidig forsterkende krisesituasjonen, preget av tap av naturmangfold, vannmangel, jordforringelse, klimaendringer, pandemier og økende geopolitiske spenninger, bidrar til at sult og feilernæring fortsatt er utbredt globalt. I 2024 levde én av ni mennesker uten matsikkerhet, og matsystemer¹ står for rundt en tredjedel av verdens klimagassutslipp, noe som forverrer klimaendringer og undergraver matproduksjonens bærekraft. Handel med levende dyr over landegrenser øker risikoen for spredning av zoonotiske sykdommer som smitter mellom dyr og mennesker og framtidige pandemier, mens intensivt dyrehold truer folkehelsen ved å fremme antibiotikaresistens. «Arealbruksendring til landbruk er den viktigste årsaken til tap av tropisk primærskog, og dermed økte karbonutslipp og tap av biodiversitet». Samtidig brukes store landbruksarealer til ikke-matrelaterte formål som biodrivstoff, noe som bidrar til utslipp, naturtap, landkonflikter og menneskerettighetsbrudd. Global mattransport utgjør nær 20 prosent av matsystemenes utslipp, og fravær av lokal verdiskaping, kombinert med langdistanse transport, øker både matsvinn og karbonavtrykket i verdikjeden og svekker matsikkerhet og ernæringsmessig motstandskraft.

Med denne bakgrunnen haster det å omstille til bærekraftige matsystemer. Vi må legge om våre matsystemer slik at de ikke lenger bidrar til avskoging, klimaendringer og naturtap, men derimot kan legge til rette for det motsatte, nemlig restaurering av skog og andre naturtyper som binder karbon og er viktige for biologisk mangfold. I tråd med Parisavtalens mål om å begrense global oppvarming til godt under 2 grader, helst 1,5 grader, må matsystemene transformeres for å redusere utslipp. Naturavtalen krever vern av minst 30 prosent av land og hav innen 2030, noe som forutsetter omfattende omstilling i landbruks- og arealforvaltning. Norges strategi må gjenspeile internasjonale forpliktelser og integreres i nasjonal politikk gjennom tiltak som reduserer klimagassutslipp, stanser tap av naturmangfold, styrker matsikkerhet, motvirker ulikhet, ivaretar menneskerettigheter og fremmer folkehelse. Som ledd i dette må landbruksarealer prioriteres til matproduksjon fremfor nedbygging, eksportrettet fôrproduksjon og annen arealendring som truer naturmangfold og matsikkerhet. Avskoging og skogforringelse må stanses og reverseres. Småskala matprodusenter spiller en nøkkelrolle i lokal matsikkerhet og regenerativt jordbruk i samspill med naturen, og må få tilgang til tilstrekkelig finansiering som styrker lokale matverdikjeder.

ForUM mener at norske myndigheter må:

- Styrke agroøkologiske og regenerative produksjonsmodeller gjennom målrettede subsidie- og støtteordninger som ivaretar økosystemtjenester og reduserer avhengighet av importerte innsatsfaktorer.
- Prioritere småskala og lokal matproduksjon ved å investere i produksjon, foredling, distribusjon og rettferdig markedsadgang, styrke produsenteide og samvirkebaserte strukturer, og etablere økonomiske mekanismer som beskytter mot markedsspekulasjon.
- Fremme matsystemer bygd på sluttprodukter og innsatsfaktorer med lav avskogingsrisiko. Inkludert et mer plantebasert kosthold og bruk av kortreist avskogingsfritt fôr i landbruk og havbruk.
- Styrke verdiskaping i norske matsystemer ved å bygge ut lokal foredlingskapasitet, sikre produsentenes inntekt og anvende offentlige innkjøp strategisk til å fremme kortreist og bærekraftig mat.
- Etablere helhetlige rammeverk for bærekraftig arealbruk, nasjonalt og internasjonalt, som beskytter jord- og skogressurser, bevarer naturmangfold og reduserer risikoen for zoonotiske sykdommer, og sikre Fri, forhåndsinformert og frivillig samtykke (FPIC) i beslutninger som påvirker urfolks territorier.
- Forhindre nedbygging av matjord ved å styrke jordvernlovgivningen, skjerpe reguleringer mot omdisponering og prioritere restaurering av økosystemer arealforvaltningen.
- Avvikle subsidier og incentiver knyttet til biodrivstoff fra matvekster, særlig bruk av palmeolje og soya, og dreie jordbrukspolitikken mot plantebaserte råvarer med lavt klimaavtrykk, i tråd med klimamål og internasjonale forpliktelser.
- Fremme urbant og peri-urbant landbruk med incentiver og integrerte systemer for å styrke lokal produksjon og redusere avhengighet av langtransportert mat.
- Sikre matsikkerhet og forsyningsevne gjennom eksportrestriksjoner ved kriser, investering i energieffektive matlagre og støtte til innovativ lagring, konservering og lokal distribusjon.
- Fremme matsuverenitet og sosial rettferdighet i matsystemene ved å sikre urfolk, kvinner og unge juridiske rettigheter, tilgang til ressurser og deltakelse i verdikjeden – gjennom inkluderende og rettighetsbaserte bedriftsmodeller og styrket kontroll over egen matproduksjon.
- Styrke retten til mat som menneskerettighet gjennom nasjonale og internasjonale tiltak som sikrer trygg, næringsrik og kulturelt tilpasset mat til alle – med særlig fokus på marginaliserte og sårbare grupper, og gjennom robuste, offentlig regulerte velferds- og støttesystemer.
- Redusere matsvinn og styrke ressursutnyttelsen i matsystemet gjennom lovpålagt rapportering, tiltak i hele verdikjeden, styrket produsentansvar, målrettede incentiver og krav til donasjon, nedprising og forbrukervennlig emballasje.
- Sikre at norske matsystemer og Norges rolle i globale verdikjeder ikke bidrar til avskoging ved å innføre krav om at import av råvarer med høy avskogingsrisiko, for eksempel storfekjøtt, soya, palmeolje og kakao, skal være dokumentert avskogingsfri.

- Fremme bærekraftig kosthold og ansvarlig forbruk gjennom regulering av usunn mat, bedre merking og forbrukerinformasjon, samt incentiver for overgang til plantebasert mat i tråd med Parisavtalens klimamål og nasjonale helseambisjoner.
- Utvikle samstemt politikk som kobler mat-, klima-, helse-, natur- og utviklingsagendaene nasjonalt og internasjonalt, i tråd med Parisavtalen og Naturavtalen, og sikre en helhetlig tilnærming til bærekraftige matsystemer.

Strategisk mål fra ForUMs strategi 2021-2025:

Delmål: Norske myndigheter må ta en aktiv og konstruktiv rolle i forkant av, under og i oppfølgingen av internasjonale toppmøter som omhandler bærekraftige matsystemer og matsikkerhet, og bidra til at beslutninger omsettes i forpliktende tiltak og rettferdige løsninger.

ForUM mener at norske myndigheter må:

- Sikre tidlig, meningsfull og fast deltakelse fra sivilsamfunnet i internasjonale forhandlinger, med vekt på urfolk, småskala matprodusenter, kvinner og marginaliserte grupper i det globale Sør.
- Sikre at norske posisjoner og beslutninger bygger på uavhengig forskning og helhetlig kunnskap om de miljømessige, sosiale og økonomiske konsekvensene av matsystemer, både nasjonalt og globalt.
- Samordne norsk innsats på tvers av internasjonale klima-, natur- og utviklingsavtaler som Parisavtalen, Naturavtalen og Agenda 2030 ved å fremme helhetlig politikk for bærekraftige matsystemer i relevante forhandlingsprosesser, rapporteringsforpliktelser og globale initiativer.
- Fremme anerkjennelse av lokal kunnskap og tradisjonell praksis fra marginaliserte grupper som viktig innsikt i globale beslutningsprosesser, og sikre at dette reflekteres i internasjonale rammeverk.
- Prioritere komiteen for verdens matsikkerhet (CFS) som den sentrale FN-arenaen for forhandlinger og diskusjon om matsystemer.
- Støtte sivilsamfunnets deltakelse i internasjonale prosesser knyttet til matsystemer, som Koronivia Joint Work on Agriculture (KJWA) under FNs klimakonvensjon (UNFCCC) og Civil Society and Indigenous Peoples Mechanism (CSM) tilknyttet CFS.

Strategisk mål fra ForUMs strategi 2021-2025:

Delmål: Norske myndigheter må føre en politikk som sikrer betydelig reduksjon i klimagassutslipp og naturødeleggelser fra jordbruket, både nasjonalt og globalt, og samtidig avsette tilstrekkelige midler til klimatilpasning i de mest sårbare landene for å styrke småskala matprodusenter og lokalsamfunn i møte med klimaendringer og ekstreme værhendelser.

ForUM mener at norske myndigheter må:

- Styrke småskala matprodusenter i utviklingsland, særlig kvinner, urfolk og marginaliserte grupper, i tråd med CERES 2030-anbefalingene [7]², og støtte nasjonale distribusjonssystemer og lokal markedsutvikling gjennom målrettede kontantoverføringsprogrammer i norsk bistand.
- Styrke multilateralt samarbeid og norsk innsats i FN-organer som FAO, IFAD, CFS og WFP³ for å fremme rettighetsbasert matsikkerhet, styrke nasjonale matsystemer og sikre økt finansiering til bærekraftige matsystemer i utviklingsland.
- Prioritere klimatilpasning i norsk klimafinansiering med øremerkede midler til agroøkologiske og regenerative matsystemer, i samsvar med Naturavtalen og Parisavtalen.
- Etablere forutsigbar finansiering for klimatilpasning, tap og skade i jordbruket, slik at utsatte bønder kan håndtere ekstremvær, tørke og flom.
- Sikre at klimafinansiering kommer i tillegg til utviklingsbistanden, med fokus på å redusere sårbarhet og styrke matsikkerhet i fattige land.
- Iverksette tiltak som reduserer klimagassutslipp og øker karbonbinding i jordbruket gjennom reguleringer, insentiver og støtte til innovasjon, i tråd med målet om 55 prosent utslippskutt innen 2030.
- Redusere klimafotavtrykket fra mattransport ved å styrke lokal og regional produksjon, redusere importavhengighet og bygge opp lokale verdikjeder.

Kilder

1. FAO, et al., *The State of Food Security and Nutrition in the World 2024 – Financing to end hunger, food insecurity and malnutrition in all its forms*. 2024, Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).
2. IPCC, *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability - Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ed. H.-O. Pörtner, et al. 2023, Cambridge, UK: Cambridge University Press. 3056.
3. Froese, R. and J. Schilling, *The Nexus of Climate Change, Land Use, and Conflicts*. Current Climate Change Reports, 2019. 5(1): p. 24-35.
4. Li, M., et al., *Global food-miles account for nearly 20% of total food-systems emissions*. Nature Food, 2022. 3(6): p. 445-453.
5. FAO, *Koronivia Joint Work on Agriculture: Analysis of Submissions under UNFCCC decision 4/CP.23 provided by Parties and observers as at 20 May 2018*. Working Paper No. 71. 2018, Rome, Italy: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). 52.
6. CSIPM. *Civil Society and Indigenous Peoples' Mechanism for relations with the UN Committee on World Food Security*. 2025 [cited 2025 27.05]; Available from: <https://www.csm4cfs.org/>.
7. Laborde, D., et al., *Ceres2030: Sustainable Solutions to end Hunger*, in *Summary Report*. 2020, International Institute for Sustainable Development (IISD).